

4. Максименко І.О. Ринкова вартість підприємства як результат реалізації його економічного потенціалу / І.О. Максименко, В.І. Бокій // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 3, т. 1. – С. 192-221.
5. Ареф'єва О.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О.В. Ареф'єва, Т.В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 71-76.
6. Управління потенціалом підприємства / Должанський І.З., Загорна Т.О., Удалих О.О. та ін. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 362 с.
7. Капінос Г.І. Інноваційний потенціал підприємства: сутність, складові та принципи формування / Г.І. Капінос, О.М. Радюк // Наука й економіка. – 2007. – № 2(6). – С. 130-136.
8. Ішук С. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств / С. Ішук // Регіональна економіка. – 2005. – № 3. – С. 48-56.
9. Буряк П.Ю. Формування і надання інформації про фінансові ресурси підприємства / П.Ю. Буряк // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 123-128.

УДК 336.22

Здобувач Ю.І. Турянський – Львівська КА

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Охарактеризовано основні принципи оподаткування. Проаналізовано законодавчо закріплені в Україні принципи організації податкових відносин, що дало змогу запропонувати шляхи їх удосконалення. Встановлено, що формування ефективної податкової системи має здійснюватися, виходячи з основних принципів оподаткування. Реалізація закріплених чинним законодавством принципів організації податкових відносин в Україні є дещо проблемна, позаяк нестабільними є як вітчизняна податкова система, так і фінансові пріоритети. Усе це потребує удосконалення принципів оподаткування з метою забезпечення дієвої бюджетно-податкової політики уряду.

Ключові слова: податкова система, податки, принципи оподаткування.

Competitor Yu.I. Turyanskyi – L'viv commercial academy

Principles of organization of tax relations in Ukraine

The basic principles of taxation are described. The principles of organization of legally enshrined tax relations in Ukraine are analyzed. That gave possibility to offer the ways of their improvement. It is set that forming of the effective tax system must be carried out, coming from basic principles of taxation. Realization of fastened the current legislation of principles of organization of tax relations in Ukraine is some problem, as unstable is both the domestic tax system and fiscal priorities. All of it needs improvement of principles of taxation with the purpose of providing of effective budgetary-tax politicians of government.

Keywords: tax system, taxes, principles of taxation.

Вступ. Ринкова трансформація економіки України зумовила зміни у макроекономічній політиці уряду. Торкнулися вони також фінансової політики, яка спрямована передусім на забезпечення виконання державою її основних функцій. За таких умов важливе теоретичне переосмислення основних принципів оподаткування задля гарантування стабільності соціально-економічного розвитку суспільства.

Окремі теоретичні та методичні аспекти податкової системи та особливості принципів оподаткування викладені у працях В. Андрущенка, Г. Башнянина, І. Благуна, О. Василика, Ю. Самури, В. Суторміної, В. Федосова та інших економістів. Водночас становлення і розвиток ринкових відно-

син в економіці України потребує удосконалення принципів оподаткування, що забезпечить ефективність вітчизняної податкової системи.

Метою цього дослідження є аналіз закріплених чинним законодавством принципів оподаткування і формулювання рекомендацій щодо їх удосконалення, які спрямовані на реформування податкової системи в Україні.

Виклад основного матеріалу. Визначена законодавчими нормами правова база податкової системи практично реалізується через принципи її формування, а саме:

- формування доходів бюджету (насамперед податкових платежів) лише в процесі розподілу та перерозподілу ВВП і національного доходу;
- рівнонапружений розподіл фіскального тягаря між окремими платниками податків;
- збалансування фіскально-економічних інтересів платників податків і держави;
- цілеспрямоване використання податків як фінансових важелів в контексті реалізації регулятивної функції податків.

В умовах товарно-грошових відносин безальтернативним є механізм формування державних доходів на основі розподілу їхнього основного джерела – створеного в суспільстві національного продукту. Загальновідомо, що за стадією обігу фінансових ресурсів розрізняють первинний фінансовий розподіл і перерозподіл.

Первинний розподіл – процес розподілу заново створеної вартості. На цьому етапі беруть участь лише ті суб'єкти, які безпосередньо зайняті у створенні ВВП та формуються при цьому їхні первинні доходи:

- у фізичних осіб – заробітна плата та прирівняні до неї виплати;
- у суб'єктів підприємницької діяльності – прибуток та амортизація;
- у держави – надходження від плати за надані державні послуги, використання державних ресурсів, непрямі податки.

Перерозподіл полягає у створенні і використанні вторинних доходів шляхом сплати податків, обов'язкових платежів, інших форм використання первинних доходів. Його доцільність пов'язана з утриманням невиробничої сфери та забезпеченням держави грошовими коштами для виконання нею своїх функцій (втручання в економічні процеси, соціальний захист населення і утримання соціальної сфери, державне управління, національна оборона, міжнародна діяльність тощо).

До вторинних доходів відносять:

- загальнодержавні доходи (бюджет, цільові державні фонди, відомчі фонди міністерств і відомств);
- корпоративні доходи (фонди підприємств).

Вторинний розподіл – другий етап перерозподілу, який охоплює використання централізованих фінансових фондів і формування доходів окремих суб'єктів. На цій стадії формуються як первинні доходи фізичних осіб, зайнятих у бюджетній (невиробничій) сфері, так і вторинні доходи у формі соціальних виплат і надання бюджетних асигнувань.

Методика розподілу ВВП, яка ґрунтується на відносинах власності, є вирішальним економічним чинником бюджетоформувальної функції податків. В умовах командно-адміністративної системи національний дохід як но-

востворена вартість, по суті, вилучався із розподільчих відносин. Крім цього, держава у директивному режимі встановлювала співвідношення між коштами, що спрямовуються на нагромадження, та коштами, які використовуються на споживання. У разі домінування державної власності на засоби виробництва частина грошових нагромаджень державних підприємств істотно переважала індивідуальні доходи приватних і колективних власників і, як наслідок, податкова форма одержавлення національного доходу підмінювалася так званими державними доходами, які формувалися внаслідок складних розподільчих процедур. Очевидно, що така система організації фіску є не лише нераціональною, а й безперспективною (у чому переконує подальший історичний хід подій).

Навпаки, у країнах з ринковою системою господарювання процес розподілу національного доходу є зрозумілим, прозорим і відкритим. Спочатку суб'єкти підприємництва, які безпосередньо зайняті у створенні товарів і послуг, отримують свої первинні доходи, а потім сплачують у них податки на законних підставах, знаючи наперед процедуру та еквівалент продажу.

Задекларувавши курс на ринкові перетворення, Україна формально перейшла на ринкові механізми формування та розподілу національних рахунків, було запроваджено низку нових податків, характерних для ринкового середовища, однак рівень економіки не досяг критеріїв, адекватних сучасним формам оподаткування. Як наслідок, нові податки залишаються наповненими старим змістом. Оскільки повернення до системи оподаткування, притаманної плановій економіці, видається неможливим, то головний акцент варто робити на вирішенні двох проблем. По-перше, потрібно удосконалювати механізми нарахування та сплати чинних податків. По-друге, потребує покращення ситуація в економіці.

В процесі нарахування та сплати податків потрібно дотримуватися принципу рівнонапруженості, який, на думку О. Василика, можна ототожнити з принципом платоспроможності, а його призначення визначається тим, "... що розмір сплаченого податку повинен перебувати в прямій залежності від величини отриманого доходу, тобто об'єкта оподаткування. Суть цих положень податкової політики полягає в тому, що платники податків з вищими доходами повинні сплачувати відповідно вищі податки" [1, с. 37]. В. Загорський та І. Благун вказують на подвійне призначення принципу пропорційної відповідності сплачених податків доходам платників: "По-перше, після виконання платниками податкових зобов'язань їм має залишатися необхідна сума обігових коштів для забезпечення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. По-друге, належна до сплати сума податкових платежів у момент сплати не повинна перевищувати рівня поточних надходжень. В іншому разі подібне вилучення обігових коштів до бюджету створить передумови для масових банкрутств" [2, с. 97].

Принцип рівнонапруженості податкового тягаря є об'єктивним і піддається кількісному виміру, насамперед щодо вертикальної рівності в оподаткуванні. В науковій літературі як кількісні вимірники платоспроможності платників застосовують діаграму Лоренца і коефіцієнт Джині. Діаграма Лоренца дає змогу провести своєрідну паралель між податковими надходженнями до

бюджету держави і сумарною величиною платників податків. Натомість коефіцієнт Джині відображає співвідношення між дійсним станом розподілу доходів і податкових зобов'язань (крива Лоренца) та рівномірно бажаним розподілом.

Зважаючи на особливості формування системи оподаткування в Україні, а також з метою досягнення рівності та соціальної справедливості оподаткування, доцільно надати перевагу пропорційним податкам, оскільки прогресивні податки відчутно зменшать платоспроможність середньої ланки суспільства, яка становить основу ринкового механізму господарювання. Однак це не означає, що від підвищеного оподаткування високодохідних верств населення варто відмовитися взагалі. Навпаки, за перших ознак економічної стабільності без нього не можна обійтися не лише з огляду на досягнення фіскальної достатності системи оподаткування, а й з позицій соціально справедливого перерозподілу ВВП між окремими суб'єктами господарювання.

Принцип збалансування інтересів платників податків і держави є не менш важливим, ніж окреслені вище принципи. З одного боку, держава, виходячи з потреби реалізації соціально-економічної доктрини суспільства, що кількісно вимірюється обсягом бюджетних видатків, зацікавлена у встановленні максимально високих податків. З іншого боку, платники податків, керуючись інтересами бізнесу та економічної вигоди, стоять на діаметрально протилежних позиціях, здійснюючи низку заходів щодо мінімізації податкового навантаження. Оскільки і держава, і платники податків – юридичні та фізичні особи несуть солідарну відповідальність за фінансовий стан суспільства, то єдиним можливим виходом стає шлях тактичних компромісів і подолання суперечностей у системі оподаткування, сформованій на основі узгоджених конституційних повноважень державної влади та економічних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

Завершуючи розгляд основних закономірностей та критеріїв становлення і функціонування податкової системи в умовах розбудови ринкових відносин, зауважимо, що чинне законодавство (ст. 3 Закону України "Про систему оподаткування" базується на таких принципах оподаткування: стимулювання підприємницької, виробничої діяльності, інвестиційної активності, сприяння впровадженню у виробництво досягнень науки і техніки; обов'язковість; рівнозначність і пропорційність; рівність, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації; соціальна справедливість; стабільність; економічна обґрунтованість; рівномірність сплати; компетенція; єдиний підхід; доступність [3, с. 3].

На наш погляд, наведені вище принципи організації податкових відносин в Україні далекі від ідеального варіанта. І проблема тут криється в двох аспектах. По-перше, в умовах нестабільної податкової системи, практично, неможливо забезпечити повноцінну реалізацію всіх принципів, які, до того ж, у багатьох випадках заперечують один одного. По-друге на етапі конституційних змін не враховано зміни фіскальних пріоритетів, що може потягнути за собою відповідні зміни у системі оподаткування, механізмах та принципах її формування. Хоча в будь-якому випадку принципи оподаткування повинні бути універсальними і відповідати загальній фінансовій стратегії. Серед основних підходів щодо формування таких принципів варто виділити:

- стабільність податкового законодавства;
- правовий характер податкових відносин;
- рівномірний розподіл фіска;
- пропорційна відповідність суми податків величині доходів;
- зручність способу, дати, механізму оподаткування для платника;
- податкова недискримінація, тобто рівність перед законом;
- мінімізація витрат на адміністрування податків;
- нейтральність податкової системи щодо різних сфер економічної діяльності та галузей і форм господарювання;
- публічність і прозорість інформації з питань оподаткування;
- запровадження і дотримання податкової таємниці.

Висновки. Узагальнюючи викладене, зазначимо, що формування ефективної податкової системи повинно здійснюватися, виходячи з основних принципів оподаткування. Реалізація закріплених чинним законодавством принципів організації податкових відносин в Україні є дещо проблемна, позаяк нестабільними є як вітчизняна податкова система, так і фіскальні пріоритети. Усе це потребує удосконалення принципів оподаткування з метою забезпечення дієвої бюджетно-податкової політики уряду.

Література

1. Василик О.Д. Податкова система України : навч. посіб. / О.Д. Василик. – К. : ВАТ "Поліграфкнига", 2004. – 478 с.
2. Загорський В.С. Принципи функціонування податкової системи ринкового типу / В.С. Загорський, І.Г. Благун // Фінанси України. – 2003. – № 10. – С. 92-99.
3. Про внесення змін до Закону України "Про систему оподаткування": Закон України № 77/97 від 18.02.1997 р. (зі змінами і доповненнями) / Податкова система: [хрестоматія]. – К. : Вид-во "Бліц-Інформ". – 2006. – Вип. 1. – С. 13-17. – (Зб. систематизованого законодавства).

УДК 388.4:504 (477.8) Аспір. Б.І. Шувар¹ – Львівський національний аграрний університет

МАРКЕТИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОПИТУ НА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТУ ПРОДУКЦІЮ У ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Проаналізовано результати досліджень вчених, які вирішують проблемні питання виробництва та споживання екологічно чистої продукції. Здійснено анкетування та проаналізовано результати з питань, які стосуються виробництва і споживання екологічно чистої продукції серед громадян західного регіону України. Запропоновано шляхи виходу із ситуації, що склалася на ринку сільськогосподарської продукції з асортиментом екологічно чистих продуктів.

Ключові слова: органічне виробництво, екологічно чиста продукція, економічна вигода, екологізація.

Post-graduate B.I. Shuvar – Lviv national agrarian university

Marketing research of demand on environmentally clean products in the Western region of Ukraine

The analysis of results of scientists researches, which are engaged in the problem questions of production and consumption of ecologically clean products, is done. A questionnaire is conducted and analysed results on questions, which touch a production and con-

¹ Наук. керівник: професор В. В. Липчук, д-р екон. наук – Львівський національний аграрний університет